

Poznań, 26. 11. 2019 r.

Prof. UM dr hab. Kinga Kuszak

Wydział Studiów Edukacyjnych

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Ocena

osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych

dr Magdaleny Olempskiej- Wysockiej

ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie: pedagogika wykonana na zlecenie Dziekan Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, prof. zw. dr hab. Agnieszki Cybal-Michalskiej

Podstawowe informacje z biografii zawodowej Habilitantki

Doktor Magdalena Olempska-Wysocka jest absolwentką Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego, w którym to w 2004 roku ukończyła studia magisterskie w zakresie pedagogiki specjalnej. Rok później na tym samym Wydziale skończyła studia w zakresie psychologii doradztwa zawodowego i organizacji. W kolejnym roku została absolwentką podyplomowych studiów w zakresie Logopedii na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, a w 2008 roku ukończyła studia podyplomowe w zakresie neurologopedii na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Marii Skłodowskiej- Curie w Lublinie.

W latach 2005-2009 odbyła studia doktoranckie w zakresie pedagogiki na Uniwersytecie Marii Skłodowskiej- Curie w Lublinie, a rozprawę doktorską zatytułowaną „Rodzinne

uwarunkowania wrażliwości edukacyjnej i przystosowania szkolnego uczniów z uszkodzonym słuchem w momencie startu szkolnego” przygotowała pod kierunkiem prof. dr hab. Zofii Palak. Otrzymała za nią nagrodę (I miejsce) w Ogólnopolskim Konkursie na najlepszą pracę doktorską, której tematem jest zjawisko niepełnosprawności w wymiarze zdrowotnym, zawodowym lub społecznym (Otwarte Drzwi) w 2009 roku.

W trakcie trwania studiów doktoranckich (w latach 2007-2008) pracowała na stanowisku asystenta w katedrze Pedagogiki Specjalnej Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego, a po ich zakończeniu (w 2009 r.) została zatrudniona na stanowisku adiunkta. Pracowała też w latach 2009-2013 na stanowisku adiunkta w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Łodzi. Od 2015 roku jest związana z Wydziałem Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Na podkreślenie zasługuje fakt, iż dr Magdalena Olempska- Wysocka łączy pracę naukowo-badawczą w uczelni wyższej z praktyką edukacyjno-terapeutyczną. Po ukończeniu studiów (od 2004 r.) pracowała i nadal pracuje jako surdopedagog, logopeda, psycholog, neurologopeda w specjalistycznej poradni, w szkole podstawowej z oddziałami integracyjnymi, niepublicznym ZOZ. W swoim rozwoju zawodowym Habilitantka jest konsekwentna. Zdobywane doświadczenie praktyczne stanowi dla Niej inspirację do pracy naukowej, jest też przestrzenią weryfikacji celów badawczych, jakie przed sobą stawia, niemal w całości zorientowanych wokół zagadnienia uszkodzeń słuchu.

Swoje zainteresowania naukowe Habilitantka sytuuje w przestrzeniach dwóch obszarów powiązanych z Jej doświadczeniami praktycznymi: pedagoga specjalnego, surdopedagoga, logopedy, neurologa i psychologa. Są to:

- funkcjonowanie dzieci/osób z uszkodzeniem słuchu, jego indywidualnych i środowiskowych uwarunkowaniach,

- uwarunkowaniach szans edukacyjnych dziecka z uszkodzeniem słuchu na etapie wczesnej edukacji.

Przyjmując powyższe kryterium dokonała podziału swojego dorobku publikacyjnego i konferencyjnego, którego najważniejszym elementem jest monografia „Rozpoznawanie szans edukacyjnych dzieci niesłyszących u progu szkoły podstawowej (badania z regionu łódzkiego)”, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, 2019 r., ss.307.

Ocena najważniejszego dzieła naukowego – monografii pt. „Rozpoznawanie szans edukacyjnych dzieci niesłyszących u progu szkoły podstawowej (badania z regionu łódzkiego)”, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, 2019 r., ss.307

Jako główne osiągnięcie naukowe Habilitantka przedstawiła monografię pt. „*Rozpoznawanie szans edukacyjnych dzieci niesłyszących u progu szkoły podstawowej (badania z regionu łódzkiego)*”, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, 2019 r., ss.307

Dr Magdalena Olempska- Wysocka połączyła dwa ważne i aktualne zagadnienia: pierwszego progu edukacyjnego i szans edukacyjnych dzieci niesłyszących ujmując je w perspektywie koncepcji edukacji niedyskryminacyjnej osób z niepełnosprawnością, ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Zarówno wybór tematyki, jak i sposób jej teoretycznego omówienia (które stanowiło podstawę projektowania badań własnych), sformułowanie założeń badawczych, realizacja badań oraz prezentacja i omówienie, zasługują na pozytywną ocenę. Wnioski wyprowadzone z badań wnoszą istotny wkład w przestrzeń współczesnej pedagogiki, jej subdyscypliny jaką jest pedagogika specjalna. Niewiele jest prac w taki sposób, jak czyni to Autorka, podejmujących zagadnienie możliwości edukacyjnych dzieci z uszkodzonym słuchem. O ile zagadnienie dojrzałości szkolnej, progu szkolnego, adaptacji dzieci (sześć- siedmioletnich) do środowiska szkolnego, jest często tematem zainteresowań, badań i rozpraw naukowych począwszy od lat 60-tych XX wieku, o tyle zagadnienie gotowości szkolnej w kontekście szans edukacyjnych w odniesieniu do dzieci niesłyszących nie jest zamysłem oryginalnym. Autorka wypełnia zatem swoją pracą „wolną” przestrzeń odkrywając fenomen „zbiorowego wielokrotnego studium przypadku” (s.138-139). Przejdę zatem do omówienia przedłożonej monografii.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym: „*Wybrane teoretyczne koncepcje rozwoju człowieka a rozpoznawanie uwarunkowań szans edukacyjnych uczniów*” swoje rozważania osadziła w wybranych aktualnych, nowoczesnych ujęciach teoretycznych: modelu transakcyjnym

Arnolda J. Sameroffa, teorii systemów ekologicznych Urie Bronfenbrennera, koncepcji systemów dynamicznych Lindy B. Smith i Esther Thelen, modelu kontekstualnego rozwoju człowieka Richarda M. Lerner, koncepcji wzajemnej socjalizacji H. Rudolpha Schaffera, socjolingwistycznej teorii Basila Bernsteina. W świetle tych teorii, w rozdziale pierwszym, wyjaśnia specyfikę funkcjonowania dziecka w uszkodzonym słuchu.

W rozdziale drugim pt. *„Znaczenie głuchoty dla szans edukacyjnych dzieci niesłyszących”* podejmuje zagadnienie głuchoty w perspektywie szans edukacyjnych dzieci. Swoją uwagę koncentruje na poznawczych uwarunkowaniach szans edukacyjnych na przełomie średniego i późnego dzieciństwa: spostrzeganiu, uwadze, pamięci i procesach pamięciowych, myślenia i rozwiązywania problemów. Następnie przechodzi do analizy uwarunkowań procesu przyswajania języka przez dziecko z uszkodzonym słuchem, sytuując swoje rozważania w koncepcjach Jeana Piageta, Noama Chomsky’ego (wewnętrznego mechanizmu przyswajania języka), Jerome’a Brunnera (przyswajania języka w procesie socjalizacji), Czesława Dziemidowicza (mechanizmu poznawania języka). W świetle tych koncepcji opisuje zagadnienie rozwoju mowy dziecka z uszkodzonym słuchem, podkreślając rolę środowiska rodzinnego (kompetencji słyszących vs. niesłyszących rodziców) oraz zwracając uwagę na krytyczne etapy rozwoju mowy, a także na zagadnienie jedno i dwujęzyczności dzieci niesłyszących. Następnie przechodzi do charakterystyki rozwoju mowy dziecka z uszkodzonym słuchem osadzając rozważania w najbardziej popularnej periodyzacji rozwoju mowy zaproponowanej przez Leona Kaczmarka. Dalej podejmuje rozważania nad rozwojem języka i teorii umysłu oraz kształtowaniem teorii umysłu w grupie dzieci niesłyszących odwołując się do istniejących wyników badań. W dalszej części rozważań podejmuje zagadnienie gotowości szkolnej dzieci z uszkodzonym słuchem. Prezentuje niedługą przecież historię zainteresowań i badań nad tym zagadnieniem oraz wybrane ujęcia gotowości szkolnej i dojrzałości szkolnej (m.in. Moroza, Okonia, Duraj-Nowakowej, Brzezińskiej). Więcej miejsca w swoich rozważaniach poświęca interakcyjnemu modelowi gotowości szkolnej dziecka zaproponowanemu przez Annę Brzezińską, która wiąże gotowość szkolną z realizacją realizacją dwóch poniekąd sprzecznych tendencji socjalizacyjnej i emancypacyjnej zwracając uwagę ryzyko dominacji jednej z nich. Dalej przechodzi do omówienia zagadnienia rodzinnych i szkolnych szans edukacyjnych dzieci niesłyszących. Zwraca tutaj wagę m.in. na proces akceptacji niepełnosprawności dziecka przez jego rodziców i adaptacji opiekunów do dziecka i ukształtowanie przez nich tożsamości rodziców dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, jako niezbędnych warunków powodzenia edukacyjnego dziecka a co za tym

idzie uruchomienia procesu wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka, właściwego wsparcia społecznego, emocjonalnego itp. Autorka zatrzymuje się na dylematach i niełatwych wyborach edukacyjnych, których dokonują rodzice dzieci z uszkodzonym słuchem związanych np. z decyzją o wyborze urządzenia wspomagającego proces słyszenia, z wyborem metody komunikacji, formy kształcenia (ten wątek pojawia się w dalszej części pracy w opisie indywidualnych przypadków). W tej części monografii Autorka prezentuje się nie tylko jako osoba zorientowana w problematyce, znająca wyniki badań i opracowania teoretyczne, ale też jako badaczka autentycznie zainteresowana dylematami, wobec których stają rodzice dzieci z uszkodzonym słuchem. W dalszej kolejności przechodzi do opisu uwarunkowań szkolnych szans edukacyjnych dzieci niesłyszących. Wyraźnie opowiada się tu za faktyczną realizacją idei edukacji włączającej, czego wyrazem jest, wyrażone przekonanie, że „odejście od poglądu, że to tylko specjaliści odpowiadają za dziecko z niepełnosprawnością. Istotne jest włączenie wszystkich nauczycieli, bo to oni muszą dostosować program edukacyjny do możliwości dziecka, zwracać uwagę na jego potrzeby – uwzględniając specyfikę niepełnosprawności” (s. 104). W świetle tego postulatu przywołanego za Małgorzatą Sekułowicz i Agnieszką Sekułowicz Autorka prezentuje (za M. Sekułowicz) kompetencje nauczycieli. Zaznacza przy tym, że w świetle rezultatów programu Leonardo da Vinci badającego w krajach europejskich kompetencje nauczycieli pracujących z dziećmi z wadą słuchu, nauczyciele nie przechodzą specjalistycznych szkoleń, które pozwoliłyby im na skuteczną edukację uczniów niesłyszących (s. 106), w tym edukacji dwujęzycznej tej grupy uczniów. Opisując, w kolejnym podrozdziale, relacje rówieśnicze dzieci z uszkodzonym słuchem, dr Magdalena Olempska-Wysocka zwraca uwagę na wiek przedszkolny, jako kluczowy dla rozwoju kompetencji społecznych dziecka. Słusznie wskazuje zatem, że „dzieci mające trudności w komunikowaniu swoich potrzeb, znajdowaniem rozwiązań interpersonalnych konfliktów mają w późniejszym okresie życia większe trudności w nawiązywaniu relacji z innymi osobami, a także w zdecydowanie mniejszym stopniu korzystają z warunków edukacyjnych, jakie stwarza im szkoła” (s. 107-108). To właśnie w okresie przejścia między przedszkolem a szkołą grupa rówieśnicza staje się dla dziecka tą wyznaczającą standardy postępowania, m.in. przez pryzmat opinii i ocen formułowanych przez rówieśników dziecko rozwija swój stosunek do samego siebie i swoich kompetencji. Pozytywne relacje dziecka z uszkodzonym słuchem z rówieśnikami są determinowane relacjami komunikacyjnymi- werbalnymi z rówieśnikami. Komunikowanie się za pomocą wspólnego systemu językowego pozwala dzieciom inicjować interakcje, odpowiadać na nie, negocjować rozwiązania, wyjaśniać swoje

preferencje, żartować, formułować komunikaty ironiczne, aluzyjne, które budują poczucie wspólnoty między dziećmi itp. Tej możliwości niejednokrotnie pozbawione zostają dzieci z uszkodzonym słuchem, co powoduje ich funkcjonowanie na marginesie relacji rówieśniczych, lub wręcz w izolacji. Autorka postuluje zatem, by uczniom z uszkodzonym słuchem stworzyć warunki kształcenia oparte na praktycznej realizacji idei inkluzji w powszechnym systemie oświaty. Następnie (w ostatniej części rozdziału) przechodzi do analizy szans i barier związanych z funkcjonowaniem dzieci niesłyszących w równego typu szkołach. Stara się tutaj zaprezentować zarówno szanse, jak i potencjalne ograniczenia dla rozwoju dziecka i jego sukcesu edukacyjnego.

Podsumowując teoretyczną część monografii, uważam ją za przygotowaną w sposób precyzyjny ze znajomością aktualnych teorii i wyników badań. Autorka dobrze porusza się w przestrzeni teorii, przywołując i wyjaśniając właściwe pojęcia, dyskutuje, zestawia, wybiera te, które z Jej perspektywy są ważne dla zobrazowania istoty podjętego zagadnienia. Z namysłem prezentuje poszczególne wątki, prowadzi dyskusję zorientowaną wokół przywołanych faktów, zachowuje przy tym ostrożność w formułowaniu ostatecznych konkluzji.

Rozdział trzeci zatytułowany: „Założenia metodologiczne badań własnych” został skoncentrowany wokół prezentacji koncepcji badań własnych. Swoje założenia badawcze Habilitantka osadza w kontekście wyników badań prowadzonych m.in. G. Dryżałowskiej, M. Grzywak-Kaczyńskiej, U, Eckert, K. Bieńkowskiej. Następnie, odwołując się do ekologicznej koncepcji rozwoju U. Bronfenbrennera prezentuje konieczne- według Niej- poziomy wsparcia udzielanego dziecku przechodzącemu z przedszkola do szkoły. Wyodrębnia: wsparcie z poziomu domu rodzinnego, przedszkola lub ośrodka wczesnej interwencji, szkoły, szerszego kontekstu w postaci regulacji formalno-prawnych decydujących np. o momencie rozpoczęcia edukacji szkolnej przez dzieci. Celem badawczym uczyniła „rekonstrukcję procesu rozpoznawania szans edukacyjnych dzieci niesłyszących u progu szkoły podstawowej z uwzględnieniem dostępnych źródeł informacji, tj., wyników badań w poradni psychologiczno-pedagogicznej, opinii rodziców dziecka i jego nauczycieli” (s. 124). Szanse edukacyjne dziecka niesłyszącego dr Magdalena Olempska-Wysocka rozumie jako „współgrę” trzech czynników:

- jego aktualnych kompetencji i możliwości,
- jego indywidualnej sytuacji rodzinnej,

- możliwości realizacji ścieżki edukacyjnej w zależności od tego, do jakiego typu szkoły trafi (ogólnodostępnej, integracyjnej, specjalnej).

W celu zobrazowania pojęcia szans edukacyjnych dziecka Habilitantka stworzyła ramę pojęciową, w której usytuowała pojęcia składowe pozwalające na nazwanie elementów „współgry” trzech wyodrębnionych przez Nią czynników.

Badania zostały przeprowadzone poprzez połączenie „dwóch szkół myślenia” (s. 130) paradygmatu normatywnego i interpretacyjnego. W swoim postępowaniu badawczym zdecydowała się na triangulację metod wskazując, iż „wśród walorów metod mieszanych wymienia się: wzajemne dopełnianie się uzyskanych za ich pomocą wyników, lepsze rozumienie świata, możliwość rozpoznawania złożonych zjawisk, które wymagają przyjęcia różnych perspektyw” (s. 137). Jednocześnie ma świadomość, co podkreśla w tekście rozdziału, mankamentów takiego podejścia wskazując na złożoność badań, długi czas ich realizacji, redukcjonizm, możliwość instrumentalnego traktowania wykorzystanych metod ilościowych, powierzchowność w stosowaniu różnych metod w badaniu, itp. (s. 136).

Prezentacja zamysłu strategii badawczej i sposobu prowadzenia badań (z wykorzystaniem kilku w sposób celowy dobranych narzędzi badawczych), wskazują w mojej opinii na dużą dojrzałość Habilitantki, jej refleksyjność a także dobry warsztat metodologiczny. W badaniach wykorzystano: Skalę Inteligencji i Rozwoju dla Dzieci w wieku od pięciu do dziesięciu lat (IDS), Baterię metod diagnozy rozwoju psychomotorycznego dzieci pięcio- i sześciolatków (Rewizja 2015; Bateria-5/6R) Marty Bogdanowicz, Urszuli Sajewicz-Radtke, Bartosza M. Radtke, Doroty Kalki, oraz Próby do badania kompetencji językowej dla dzieci od sześciu do ośmiu lat z uszkodzeniami słuchu Marianny Kawalec. Badania zrealizowane przy użyciu powyższych narzędzi, uzupełnione zostały analizą dokumentacji medycznej, psychologiczno-pedagogicznej dotyczącej poziomu funkcjonowania intelektualnego dziecka. Zostały one przeprowadzone w latach: 2016/2017 i 2017/2018 na terenie województwa łódzkiego. W badaniach uczestniczyło:

- czternaścioro dzieci (siedem dziewczynek i tyle samo chłopców) z uszkodzonym słuchem w stopniu znacznym i głębokim, nieprzejawiających żadnych dodatkowych nieprawidłowości rozwojowych ani schorzeń. Dzieci uczęszczały do przedszkoli ogólnodostępnych, integracyjnych i specjalnych. Wszystkie dzieci korzystały z aparatów słuchowych lub implantów, badaniu w różnym stopniu posługiwali się mową werbalną i pochodzili zarówno z rodzin słyszących, jak i niesłyszących;

- rodzice dzieci byli zarówno osobami słyszącymi, jak i niesłyszącymi, reprezentowali różny poziom wykształcenia. Wśród matek przeważały osoby z wykształceniem wyższym;

- trzy nauczycielki, po jednej ze szkoły: specjalnej, integracyjnej (z oddziałami integracyjnymi) i ogólnodostępnej.

Założenia badań przedstawione w treści rozdziału trzeciego są dla mnie jasne. Autorka w sposób klarowny i spójny prezentuje swój zamysł badawczy. Jej warsztat metodologiczny oceniam wysoko.

W rozdziale czwartym noszącym tytuł: *„Postrzeganie szans edukacyjnych dzieci o różnych profilach rozwojowych przez ich rodziców i nauczycieli”* dr Magdalena Olempska-Wysocka prezentuje wyniki przeprowadzonych badań. W treści pierwszego podrozdziału zatytułowanego *„Charakterystyka dzieci uczestniczących a badaniach: profile kompetencji językowych i funkcjonowania psychomotorycznego”* prezentuje sylwetki badanych z uwzględnieniem ogólnych informacji (również tych pozyskanych od rodziców) na temat ich funkcjonowania, poziomu kompetencji językowych (badano wiedzę, językową, posługiwanie się poszczególnymi częściami mowy, budowanie zdań, opowiadanie, rozumienie pojęć, niedorzeczności, itp.), specyfiki funkcjonowania psychomotorycznego (słuchowo-językowego, wzrokowo-przestrzennego, poznawczego, społeczno-emocjonalnego, orientacji w kierunkach i schemacie ciała, motoryki dużej i małej). Zaprezentowany materiał uważam za wartościowy, stanowi obiektywną próbę uchwycenia (w opisie) czternastu indywidualów, odrębnych fenomenów i wyeksponowania tego, co w każdym przypadku charakterystyczne. W kolejnym podrozdziale noszącym tytuł *„Zobiektywizowane i subiektywne szanse edukacyjne badanych dzieci: profile rozwojowe i ocena gotowości szkolnej a perspektywa rodziców i nauczycieli”* Autorka prezentuje wyniki badań (tworzy i charakteryzuje indywidualne profile) dotyczące gotowości szkolnej dzieci niesłyszących uwzględniając trzy obszary ich funkcjonowania:

- gotowość psychomotoryczną,
- gotowość emocjonalno-motywacyjną,
- gotowość słownikowo-pojęciową.

Podjmuje próbę rozpoznania związków między badanymi kompetencjami dzieci a poziomem ich gotowości szkolnej. Udaje Jej się uchwycić i zaprezentować indywidualne

różnice między badanymi dziećmi w każdym analizowanym obszarze. Próbuje też zrozumieć i wyjaśnić „znaczenie poszczególnych uwarunkowań i kompetencji dziecka dla poziomu jego gotowości szkolnej” (s. 242). Stworzone profile gotowości szkolnej stanowią podstawę do rozważań na temat dróg edukacyjnych dzieci uczestniczących w badaniu, wyboru przedszkola a następnie szkoły. Autorka zwraca uwagę na s. 234, że te wybory dokonują się „poza dzieckiem”, zaznacza „rodzice, opiekunowie zazwyczaj nie kierują się preferencjami dziecka, rzadko kiedy w ogóle je pytają”, raczej zasięgają opinii innych rodziców, dyrektora i personelu placówki, logopedy, psychologia, itp. (wskazują na to zaprezentowane w treści rozdziału wypowiedzi rodziców). Na uwagę zasługuje też uchwycenie dylematów i rozterek, którymi opiekunowie dzieci podzielili się z Badaczką. To wartościowy zapis ukazujący perspektywę rodziców i konieczność dokonywania przez nich niełatwych wyborów dotyczących ścieżek edukacyjnych ich dzieci.

W części końcowej podrozdziału formuje wnioski, odnosząc je wyłącznie do dzieci uczestniczących w badaniu. Wskazuje (na stronach 242-248) m.in., iż (odniosę się w sposób ogólny, Autorka czyni to szczegółowo):

1. Im wyższy poziom kompetencji językowych (w zakresie wiadomości o sobie i otaczającym świecie, znajomości czasowników i umiejętności budowania zdań, fleksji rzeczownika, znajomości liczby pojedynczej i mnogiej, rozumienia tekstu, itp.) tym wyższy poziom gotowości szkolnej dziecka
2. Im wyższy poziom rozwoju psychomotorycznego (w zakresie funkcji związanych z przetwarzaniem i analizowaniem informacji, przetwarzaniem informacji odbieranych z otoczenia, poziomu wiedzy społecznej, orientacją w schemacie ciała, itp.) tym wyższy jest poziom gotowości szkolnej dziecka.
3. Im wyższy poziom rozwoju funkcji słuchowo-językowych, rozwoju poznawczego, społeczno-emocjonalnego, orientacji w schemacie ciała i w kierunku, w zakresie motoryki tym wyższy jest poziom gotowości emocjonalno-motywacyjnej osiągany przez dzieci.

W ostatniej części rozdziału noszącej tytuł: „*Między klasyfikacją a typologią: od „przypadku diagnostycznego” do fenomenu jednostkowych historii edukacyjnych*” dl Magdalena Olempska-Wysocka prezentuje cztery fenomeny jako przykład naukowego podążania od opisu „przypadku diagnostycznego” do zobrazowania jednostkowych historii. To ciekawe i wartościowe rozważania, będące próbą spojrzenia zarówno „w głąb”, jak i „w szerszej

naukowej perspektywie”, z uwzględnieniem doświadczeń z pracy „poradnianej” Autorki, by w konsekwencji ukazać „trajektorie przewidywanych dróg edukacyjnych dzieci”: trajektorie sukcesu- przypadek Stasia, trajektorię możliwego sukcesu edukacyjnego- przypadek Norberta, trajektorię zagrożenia sukcesu edukacyjnego- przypadek Seweryna, trajektorię zagrożonego sukcesu edukacyjnego. Te zaprezentowane trajektorie dowodzą, że „każde dziecko uczestniczące w badaniu prezentuje inny profil kompetencji językowej, inny profil rozwoju psychoruchowego, a także inny profil gotowości szkolnej- co może stanowić wyzwanie związane z jego dalszą edukacją” (s. 277).

Pracę kończy podsumowanie zawierające refleksje końcowe, w których Autorka zwraca uwagę na to, iż potrzeby dzieci z niepełnosprawnością uległy zmianie na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat. Dr Magdalena Olempska-Wysocka wskazuje, że zmieniły i ciągle zmieniają się możliwości kształtowania kompetencji słuchowych dziecka, ale również jego możliwości komunikacyjne. Dostrzega też inne, współczesne uwarunkowania rozwoju i funkcjonowania osób z zaburzeniami słuchu. Podkreśla, że wybór ścieżki edukacyjnej każdego dziecka jest procesem złożonym, zawierającym w sobie wiele potencjalnych możliwości, które jednak w praktyce okazują się możliwościami pozornymi, gdyż system wsparcia dziecka i jego najbliższych jest ciągle niewystarczająco efektywny.

Całość monografii uzupełniają załączniki i obszerna bibliografia, spis tabel, rysunków oraz streszczenie w języku angielskim.

Podsumowując analizę najważniejszego osiągnięcia naukowego zgłoszonego przez dr Magdalenę Olepską-Wysocką w postępowaniu habilitacyjnym, wyrażam opinię, że przedłożona monografia jest dziełem zdecydowanie oryginalnym, nowatorskim, wnosi ważny wkład w przestrzeń pedagogiki specjalnej. W moim przekonaniu Autorka zrealizowała postawione cele i zadania badawcze, w sposób udany zaprezentowała fenomen (fenomeny) szans edukacyjnych dzieci niesłyszących na progu edukacji szkolnej. Rezultaty Jej badań wnoszą znaczący wkład zarówno do teorii, jak i praktyki pedagogiki.

Ocena pozostałych osiągnięć naukowych Kandydatki

Dr Magdalena Olempska-Wysocka w przedstawionym autoreferacie dokonała podziału swoich dokonań naukowych na dwa obszary. W tych obszarach poza monografią zgłoszoną jako główne osiągnięcie naukowe, sytuują się pozostałe dokonania: obejmujące autorstwo i współautorstwo tekstów naukowych, udział w konferencjach naukowych, projektach badawczych, towarzystwach i stowarzyszeniach naukowych.

W ramach pierwszego obszaru dr Magdalena Olempska-Wysocka opublikowała dziesięć tekstów: sześć autorskich i cztery współautorskie opublikowanych w czasopiśmie naukowych i monografiach pod redakcją. W tym obszarze szczególnie interesowało ją zagadnienie współzależności indywidualnych uwarunkowań rozwoju (potencjału) dziecka i uwarunkowań środowiskowych (w tym wsparcia ze strony rodziców/rodziny, specjalistów, nauczycieli wspomagających, itp.). Znajdują się tu artykuły o charakterze przeglądowym np. „*Idea wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka z uszkodzonym słuchem*”, „*Rodzina dziecka z uszkodzonym słuchem i jej rola w rozwoju i edukacji*”, „*Funkcjonowanie społeczne dziecka z wadą słuchu*”, „*Dziecka z zaburzeniem mowy w systemie oświaty*”, „*Rozwój mowy i komunikacji dziecka z uszkodzonym słuchem*”. które stanowią dobrą teoretyczną analizę podjętych zagadnień w świetle literatury polskojęzycznej i anglojęzycznej.

W artykułach pt. „*Rodzina z dzieckiem z uszkodzonym słuchem i jej rola w rozwoju i edukacji*” oraz „*Funkcjonowanie społeczne dziecka z wadą słuchu*” Habilitantka wskazuje na rolę rodziców, ich kompetencje w procesie wspierania rozwoju dziecka z zaburzeniami słuchu. Dostrzega zależność między postawami i kompetencjami rodziców w radzeniu sobie przez opiekunów z zaburzeniem dziecka, rozwijaniem jego potencjału i kompetencji komunikacyjnych a jego (dziecka) funkcjonowaniem w środowisku pozadomowym (szkolnym, w grupie rówieśniczej). Kompetencje komunikacyjne dziecka są dla Habilitantki wyznacznikiem jego możliwości współtworzenia relacji z rówieśnikami i doświadczania przez nie (chodzi przede wszystkim dzieci z zaburzeniami słuchu, też z innymi niepełnosprawnościami, ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi itp.) agresji, przemocy, depresji, itp. Dr Magdalena Olempska-Wysocka podąża zatem za dzieckiem, zgodnie z naturalnym procesem jego rozwoju i edukacji- przechodzenia ze środowiska domowego, do przestrzeni szkolnej: formalnej ale, też nieformalnej związanej z jego funkcjonowaniem w grupie rówieśniczej. Dostrzega, bada i analizuje potencjalne, ale też realne zagrożenia dla funkcjonowania dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi ze strony rówieśników. W tym, ale nie tylko, kontekście – zapobiegania nieprawidłowym relacjom z rówieśnikami- dostrzega rolę wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka i jego rodziny. Wskazują na to

artykuły przygotowane wspólnie z Piotrem Plichtą pt. *„Narażenie na agresję rówieśniczą niepełnosprawnych uczniów szkół integracyjnych w relacjach nauczycieli wspomagających”*, oraz *„Agresja rówieśnicza wobec uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w relacjach pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych”*.

W moim przekonaniu, szczególnie należy docenić dwa współautorskie (z Magdaleną Magierską-Krzysztoń) artykuły: *„Kompetencje językowe dzieci z głuchotą prelingwalną zaimplementowanych do drugiego roku życia”* oraz *„Wszczep ślimakowy dla pacjentów z głuchotą postlingwalną – szansą na poprawę jakości życia”* w obu Autorki łączą perspektywę pedagogiczno-logopedyczną z ujęciem medycznym zagadnienia. W pierwszym tekście, choć sformułowały pytania badawcze w formie pytań typu rozstrzygnięcia, jednak kwestie, na które poszukują odpowiedzi mają wartość poznawczą a badania przeprowadziły na dużej grupie 169 dzieci w różnym wieku (od 3 do 14 lat) z głuchotą prelingwalną zaimplantowanych wszczepem ślimakowym do drugiego roku życia w Klinice Otolaryngologii i Onkologii Laryngologicznej Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, a uzyskane wyniki dowodzą roli wczesnego implantowania dzieci i prowadzonej rehabilitacji w procesie stymulowania słuchu (np. percepcji cech mowy oraz identyfikacji mowy) i produkcją mowy po: rocznym, trzyletnim, dziesięcioletnim użytkowaniu implantów. Równie interesujący łączący perspektywę pedagogiczno-logopedyczną i medyczną jest tekst drugi.

W ramach drugiego obszaru Habilitantka koncentruje się na szansach edukacyjnych dzieci z uszkodzeniem słuchu. Poświęca mu pięć tekstów opublikowanych w monografiach zbiorowych i czasopismach naukowych, w tym jeden artykuł jest tekstem współautorskim (z Izabelą Kucharczyk). Szanse edukacyjne postrzega- podobnie, jak w pierwszym obszarze jej poszukiwań, jako efekt „współgry” właściwości dziecka i przedszkola/szkoły, przy udziale środowiska rodzinnego dziecka. W tym obszarze Habilitantka zredagowała dwa artykuły przeglądowe: *„Trudności sensoryczne a pełnienie roli ucznia na przykładzie dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi”* (wspólnie z Izabelą Kucharczyk z Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie) oraz *„Aktualne tendencje w wyborze formy kształcenia uczniów z uszkodzonym słuchem w obecnym systemie oświatowym w Polsce”*. Oba teksty uważam za interesujące i wartościowe. Drugi z wymienionych tekstów prezentuje szanse i dylematy kształcenia dzieci z uszkodzonym słuchem od: etapu procedury kwalifikacji dziecka do kształcenia specjalnego, przez opis możliwości i aktualnych tendencji form kształcenia dla dzieci z uszkodzonym słuchem, czynników powodzenia szkolnego uczniów, do zagadnienia edukacji dwujęzycznej dzieci niesłyszących. Biorąc pod uwagę fakt, że „szkoły dla

nieśłyszących nie są przygotowane do kształcenia dwujęzycznego” (s. 111), dr Magdalena Olempska-Wysocka wskazuje na wskaźniki tego braku gotowości szkoły, nauczycieli do takiego kształcenia, odpowiadającego potrzebom dzieci. W ten sposób koncentruje uwagę czytelników na ważne obszary, w których konieczne jest dokonanie zmiany, w tym na poziomie kształcenia nauczycieli.

W artykule zatytułowanym „*Ścieżki edukacyjne uczniów z uszkodzonym słuchem*” prezentuje materiał zgromadzony podczas pracy diagnostycznej związanej z rolą i zadaniami logopedy, pedagoga specjalnego, logopedy, uzupełnionych analizami diagnoz lekarskich. To wartościowy materiał ukazujący drogi edukacyjne 283 uczniów (szkół ogólnodostępnych, integracyjnych i specjalnych). Autorka pokazuje w nim zależność między stopniem uszkodzenia słuchu a drogą edukacyjną dzieci, które prowadzą do wniosków, że im głębszy poziom uszkodzenia słuchu i wyższy poziom kształcenia, tym ścieżka jest związana ze szkolnictwem specjalnym. Te wyniki badań obnażają niepokojące zjawisko segregacji dzieci z uszkodzeniem słuchu.

Dla uzupełnienia analizy dokonań publikacyjnych należy wskazać, iż liczba cytowań publikacji Habilitantki według Google Scholar wynosi 2, tyle samo wynosi Jej Indeks Hirscha według bazy Web of Science. Należy też odnotować, co niniejszym czynię, inne ważne fakty z Jej biografii naukowej. Habilitantka jest członkiem rady naukowej, pełni funkcję zastępcy redaktora naczelnego czasopisma „Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej”. Podjęła też rolę redaktora tematycznego pięciu numerów tego czasopisma integrując naukowców i praktyków wokół następujących zagadnień:

- Logopedycznych Kontekstów Pedagogiki Specjalnej, nr 14/2016
- Interdyscyplinarnych Kontekstów Pedagogiki Specjalnej, nr 18/2017, nr 19/2017, nr 20/2019, nr 21/2018 wydane także w wersji anglojęzycznej.

Jej zaproszenie do współpracy i współtworzeniu kolejnych numerów pisma przyjęli badacze z różnych ośrodków akademickich z Polski m.in. z Uniwersytetu Łódzkiego, Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Uniwersytetu Zielonogórskiego, Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu im Adama Mickiewicza w Poznaniu, Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Społecznej Akademii Nauk w Łodzi, Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu, Katolickiego

Uniwersytetu Lubelskiego, Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Marii Skłodowskiej-Curie, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Społecznej Akademii Nauk, Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, a także z uczelni zagranicznych: Uniwersytetu Karola, w Czechach, Oranim Academic College of Education w Izraelu, Uniwersytetu w Kijowie, co wskazuje na wysoką kompetencję Kandydatki do pozyskiwania naukowców z różnych uczelni do akademickiej do podjęcia debaty i wymiany poglądów na aktualne zagadnienia sytuujące się obszarze pedagogiki specjalnej.

Uzupełnieniem aktywności naukowej Dr Magdaleny Olempskiej- Wsockiej jest Jej aktywność konferencyjna, na którą składają się następujące aktywności: udział w dwóch konferencjach międzynarodowych, dwudziestu krajowych, sześciu konferencjach dydaktycznych. Referaty, które wygłosiła Habilitantka wpisują się w dwa wiodące obszary Jej zainteresowań naukowo-badawczych. Można zatem powiedzieć, że Jej dorobek naukowy jest spójny i konstruowany w sposób konsekwentny. Konsekwencja rozwoju naukowego i tworzenia zawodowego curriculum vitae jest widoczna także w tematyce zrealizowanych przez Nią projektów badawczych, w których pełniła rolę wykonawcy-badacza, realizując badania z udziałem dzieci i rodziców, dzieci i nauczycieli. Tę spójność dostrzegam też w realizacji zadań w ramach dwóch programów: europejskiego pt. „Inclusiv Early Childhood Education”, w którym była ekspertem z ramienia MEN oraz krajowym pt. „Adaptacja kompleksowego programu terapii słuchu i mowy”, w którym była współautorką i wykonawczynią.

Habilitantka wzięła udział w trzech wyjazdach studyjnych w tym dwukrotnie do Haifa University, oraz do European Agency for Special Needs and Inclusive Education do Słowenii. Pełniła rolę promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim Navy Bar, zakończonym publiczną obroną rozprawy doktorskiej. Jest też promotorem pomocniczym w dwóch kolejnych przewodach: mgr Lidii Szmani i mgr Beaty Iwanickiej realizowanych na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Dr Magdalena Olempska-Wysocka jest członkiem pięciu towarzystw naukowych: Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Zespołu Pedagogów Specjalnych przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN, Polskiego Towarzystwa Pedagogów Specjalnych, International

Association for Special Education, Polskiego Stowarzyszenia Terapeutów Integracji Sensorycznej.

Habilitantka odbyła szereg kursów i szkoleń specjalistycznych doskonalących Jej kompetencje: pedagoga specjalnego, diagnosty, logopedy, surdologopedy (np. ukończyła kurs z zakresu języka miganego dla nauczycieli w wymiarze 20 godzin z wynikiem bardzo dobrym). Wiedzę i kompetencje zdobyte podczas szkoleń wykorzystuje nie tylko podczas pracy z pacjentami i uczniami, ale także (o czym świadczy Jej aktywność publikacyjna i konferencyjna) w aktywności naukowo-badawczej.

Podsumowując analizę pozostałych dokonań naukowych dr Magdaleny Olempskiej-Wysockiej przeprowadzoną, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym, wyrażam przekonanie, że przedłożony dorobek jest przykładem pracy konsekwentnej, systematycznej, zorientowanej wokół problematyki funkcjonowania dzieci z uszkodzonym słuchem. Habilitantka zajmuje się tematyką funkcjonowania dzieci z uszkodzonym słuchem od 2005 roku od czasu podjęcia przez Nią studiów doktoranckich zakończonych przygotowaną rozprawą doktorską pt. *„Rodzinne uwarunkowania wrażliwości edukacyjnej i przystosowania szkolnego uczniów z uszkodzonym słuchem w momencie startu szkolnego”*, a Jej dorobek publikacyjny i konferencyjny (choć może nie jest bardzo imponujący pod względem ilościowym, jednak jest spójny a jego niewątpliwą zaletą jest skoncentrowanie wokół określonej tematyki), dowodzi jej rozwoju jako badaczki: z jednej strony podążającej w głąb kluczowego zagadnienia, z drugiej: podejmującej próby jego oglądu w szerszej perspektywie, spełnia wymagania stawiane wobec osób ubiegających się o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Ocena aktywności dydaktycznej i organizacyjnej dr Magdaleny Olempskiej-Wysockiej

Pani dr Magdalena Olempska-Wysocka jest pomysłodawczynią i współautorką programu studiów na specjalności: logopedia: profilaktyka i terapia (studia I stopnia), logopedia kliniczna (studia II stopnia), logopedia (na V-letnich studiach na kierunku: pedagogika specjalna). Aktywnie uczestniczyła w tworzeniu programu specjalności, była autorką sylabusów poszczególnych przedmiotów. Trzeba dodać, że dzięki m.in. Jej zaangażowaniu i profesjonalizmowi te specjalności cieszą się dużym zainteresowaniem i są wysoko oceniane

przez studentów. Dr Magdalena Olempska-Wysocka jest zaangażowana w aktywność dydaktyczną. W sumie realizuje i realizowała dwanaście różnych przedmiotów ściśle związanych z jej działalnością naukowo-badawczą i doświadczeniem praktycznym. Jej zajęcia są bardzo wysoko oceniane przez studentów. W każdej kategorii podlegającej ocenie w ostatniej ocenie działalności dydaktycznej, otrzymała oceny między 4,5 - 5,0. Studenci bardzo cenią Jej profesjonalizm, wiedzę a także umiejętność dzielenia się doświadczeniem. Dr Magdalena Olempska-Wysocka jest opiekunem koła naukowego „zaLOGOowani” działającego przy Zakładzie Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych. Podczas zatrudnienia w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Łodzi opiekowała się studentami w ramach wymiany studenckiej z Ewangelische Fachschule für Sozialpädagogik w Stutgarcie. Wypromowała 70 magistrów, 50 prac licencjackich (WSP w Łodzi) i 40 prac dyplomowych na studiach z zakresu Neurologopedii (w Uniwersytecie Łódzkim)

Trzeba też dodać, że Dr Magdalena Olempska-Wysocka podejmuje szereg działań organizacyjnych na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM w tym: opiekuna praktyk studenckich, egzaminatora Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej na specjalność logopedia-profilaktyka i terapia, kierownika Studiów Podyplomowych: Surdologopedia. Wcześniej w latach (2009-2012) podczas zatrudnienia w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Łodzi pełniła funkcję opiekuna praktyk, członka komisji egzaminów dyplomowych (na specjalnościach: Surdopedagogika i Oligofrenopedagogika), była egzaminatorem części praktycznej egzaminu praktycznego na specjalności oligofrenopedagogika, brała udział w pracach Zespołu ds. jakości kształcenia. Dr Magdalena Olempska-Wysocka czterokrotnie brała udział w pracach komitetów organizacyjnych konferencji i seminariów naukowych. Dwukrotnie została nagrodzona nagrodą Dziekana WSE za aktywność organizacyjną.

Podsumowując dwie omówione powyżej sfery aktywności dr Magdaleny Olempskiej-Wysockiej uważam, że należy ocenić je wysoko, wskazując na duże zaangażowanie Habilitantki w dydaktykę i organizację działań realizowanych w uczelniach, w których pracowała i pracuje.

Działalność związana z popularyzowaniem nauki podejmowana przez dr Magdalenę Olempska-Wysocką

Na docenienie zasługuje także sfera związana z popularyzowaniem nauki. Dr Magdalena Olempska-Wysocka od lat aktywnie współpracuje z instytucjami edukacyjnymi. Siedmiokrotnie występowała w roli eksperta wykonując np. ekspertyzy np. pomocy dydaktyczno-logopedycznych, współtworząc materiały szkoleniowe dla Ośrodka Rozwoju Edukacji, prowadząc szkolenia, wykłady dla nauczycieli, logopedów, pedagogów specjalnych, itp. na zlecenie poradni, przedszkoli, ośrodków szkolno-wychowawczych, Kuratora Oświaty w Łodzi. Współorganizowała seminarium metodyczne w ramach współpracy z Polskim Związkiem Logopedów, oddziałem Wielkopolskim. Na zlecenie firmy Medicus była współautorką programu edukacyjnego (materiały, ćwiczenia) dla dzieci z wadą słuchu. Uczestniczyła w dziewięciu konferencjach o charakterze edukacyjnym, w swoich wystąpieniach i prowadzonych warsztatach podejmując zagadnienia funkcjonowania dzieci z zaburzeniami komunikacji, w tym szczególnie dzieci z uszkodzonym słuchem.

Podsumowując tę część dorobku dr Magdaleny Olempskiej-Wysockiej stwierdzam, że jest on spójny z pozostałą działalnością Habilitantki. Pokazuje, iż Kandydatka jest doceniana w środowisku logopedów, terapeutów, surdopedagogów jako wysokiej klasy specjalistka zajmująca się problematyką funkcjonowania dzieci z zaburzeniami słuchu. Ten obszar działalności dr Magdaleny Olempskiej-Wysockiej oceniam zatem pozytywnie.

Konkluzja

Dr Magdalena Olempska-Wysocka w sposób systematyczny rozwija się jako badaczka zagadnienia zaburzeń słuchu dzieci, jako osoba w sposób refleksyjny łącząca kompetencje naukowo-diagnostyczne z własną praktyką terapeutyczną. Jej aktywność naukowa wynika z głębokiego rozumienia rzeczywistości edukacyjnej, terapeutycznej i tej rzeczywistości służy. W swoich poszukiwaniach naukowych od 2005 roku, kiedy to podjęła studia doktoranckie na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Marii Skłodowskiej- Curie konsekwentnie podąża w głąb wybranego obszaru tematycznego. Jej dorobek naukowy, dydaktyczny, organizacyjny i związany z promowaniem nauki jest spójny i wnosi znaczący wkład w przestrzeń współczesnej pedagogiki. Zasługuje na docenienie. Zaś poziom dokonań naukowych Habilitantki upoważnia do stwierdzenia, że jest Ona przygotowana do samodzielnej pracy naukowej.

W konkluzji, stwierdzam, iż przedstawiony do oceny dorobek naukowy dr Magdaleny Olempskiej-Wysockiej należy uznać za stojący na dobrym poziomie naukowym. Jest ona świadomą, refleksyjną badaczką, dysponującą dobrym warszta-
tem metodologicznym. Habilitantka spełnia też pozostałe kryteria określone w art. 16 Ustawy z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz zmianie innych ustaw (Dz. U. 2011, nr 48, poz. 445) dotyczące kryteriów osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego. W związku z tym popieram starania dr Magdaleny Olempskiej o nadanie jej stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Kinga Kurzol